

KÜTAHYA MEDHİYELERİNE DAİR

Regarding to Kutahya's Eulogy

Yard. Doç.Dr. Kadir GÜLER*

Ersen ERSOY**

ÖZET

Şehir medhiyeleri şâirlerin yaşadıkları şehirlere vefa borçlarını ödemek için yazdıkları, o şehirleri öven şiirleridir.

Kütahya Germiyanoğulları, Osmanlılar ve Cumhuriyet dönemlerinde kendisine övgüler yazılmış bir şehirdir. Bunun en önemli sebebi yüzlerce yıl Kütahya'nın bir kültür, sanat ve eğitim merkezi olması ve bir çok şâirin bu şehirden yetişmesidir.

Anahtar Kelimeler: Şehir medhiyeleri, Şehrengiz, Kütahya,

ABSTRACT

In city eulogies generally beauties of a city are shown and praised.

Kütahya is one of those praised cities in the periods of Germiyans, Ottomans and Republic. The reason why Kütahya is praised is that there are lots of poets arised from this city and it is one of the centers of culture, art and literature.

Key Words: City Eulogies, Şehrengiz, Kütahya,

Medhiyeler, övgü şiirleridir. Edebiyatımızda Allah, peygamber, dört halife, din ve tasavvuf uluları, devlet adamları, güzeller ve şehirler için yazılmış çok sayıda medhiye bulunmaktadır. Yaşadığı çevreye kayıtsız kalamayan şâirler, içinde yaşadığı şehri şiir ya da düz yazı ile överek ona karşı hissettiklerini ifade etmişlerdir.

Şâirleri şehirlere medhiyeler düzmeye iten en önemli sebep şâirin övdüğü şehirden kâm almasıdır. Şehir medhiyelerinde en çok üzerinde durulan hususlar övülen şehrin cennetle karşılaştırılması, havasının ve suyunun insana ferahlık verecek nitelikte olması, ilim ve fende ileri gitmesi, güzelleri, çarşı pazarının çok olmasıdır.

Şehir medhiyeleri konusunda;

“Bu şehri-i Sitanbul ki bî-misl ü bahâdur;

Bir sengine yek-pâre 'Acem mülkü fedâdur”

diye başlayan kasîdesinde İstanbul'un bir taşını Acem mülküne fedâ eden Nedîm ve

“Edrene şehri mi yâ gülşen-i me''vâ mıdur;

Anda kasr-ı pâdşâhî cennet-i a'lâ mıdur”

* Dumlupınar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

** Dumlupınar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Arş. Gör.

mısralarıyla başlayan kasidesinde Edirne şehri ile cenneti karşılaştıran Nef'î şöhret bulmuş şâirlerimizdir.

Türk edebiyatında muhteva olarak şehirleri ele alan manzum ve mensur bir çok eser kaleme alınmıştır.

Şehirleri anlatan manzum eserlerin en yaygını şehrengizlerdir. Şehrengizler, Türk edebiyatına mahsus bir tür olup bu türün ilk örneğini Prishtineli Mesihî (ö. 1518) vermiştir. Şehrengizler, bir şehrin güzellerini veya güzelliklerini tasvir eden eserlerdir. Bu eserlerde anlatılan şehirlerin özelliklerinin yanı sıra dönemin sosyal hayatından çeşitli sahnelere rastlamak da mümkündür.

Kütahya ile ilgili yazılmış olan bir şehrengiz bilinmemekle birlikte böyle bir eserin var olması kuvvetle muhtemeldir. Kütahyalı olan Evliya Çelebi Seyahatnâme'sinde bu konu ile ilgili olarak: "Kütâhiyenün mahbûb ve mahbûbesine nihâyet yokdur. Onların hakkında kasâid, penç beyit ve şehrengizler etmişlerdir" diye yazmaktadır. (EVLİYA ÇELEBİ 1969:16)

Edebiyatımızda şehir veya belde isimlerinin tevriyeli kullanımına dayanan bilâdiye türünde eserler meydana getirilmiştir. Bir şehrin vasfında onu övmek için yazılmış medhiyeler ile bir şehrin düşman eline geçmesi üzerine söylenen şehir mersiyeleri de şehirlerle ilgili âleme alınmış şiirler grubuna dahil edilebilir.

Kendisine medhiye yazılmış şehirlerden biri de Kütahya'dır. Kütahya XIV. yüzyıldan zamanımıza kadar bir edebiyat, sanat, bilim, kültür merkezi olmuştur.

Onun bu özelliklere sahip olmasındaki en önemli etkenler, bu şehrin Germiyanogulları'nın merkezi olması, Kanunî Sultan Süleyman'ın oğulları Şehzade Bayezid ve II. Selim'in burada sancak beyliği yapması ve bu şehirde bir çok sanat adamı ve şâirden müteşekkil bir muhit meydana getirmesi, Halvetîlik ve Mevlevîlik gibi sanata önem veren iki tasavvuf ekolünün bu şehirde yaygınlık kazanmasıdır.

XIV. yüzyıldan XXI. yüzyıla kadar geniş bir zaman diliminde Kütahya'ya yazılmış övgü şiirlerine rastlanılmaktadır. Kütahya'ya medhiyeler yazan şâirler arasında Mevlana Celaleddin-i Rumi'nin oğlu Sultan Veled, Gelibolulu Âlî, Kütahyalı halk şâirleri Ârifi, Vasfî ve Pesendî'yi gösterebiliriz.

Kütahya'ya medhiye yazdığını bildiğimiz ilk şâir Sultan Veled'dir. Kütahya'da Mevlevilik, -Mevleviliğin kurum haline gelmesinde çok büyük bir katkısı olduğunu söyleyebileceğimiz- Sultan Veled zamanına kadar gider. Germiyân Beyi I. Yakup Çelebi zamanında Konya'dan Kütahya'ya gelen Sultan Veled şehri gezmiş ve şehrin güzelliğine hayran kalmıştır. (ÖZÖNDER 1996:69) Bu hayranlığın sonucu olarak da Kütahya'ya gazel şeklinde, Farsça bir övgü şiiri yazmıştır. Sultan Veled,

yazdığı şiirde Kütahya gibi bir şehrin bulunamayacağını, Kütahya'da bir ay kalan bir kimsenin hadsiz lezzet yaşayacağını söylemektedir.

Kütahya'nın her köşesinin bir bağ ve bahçe olduğunu söyleyen Sultan Veled, özellikle Kütahya kalesinin benzerinin olmadığını düşünmektedir. Sultan Veled'in yazmış olduğu şiirin Farsça'sı ve Türkçe anlamı şu şekildedir. (UZLUK 1941:86-87)

Nebâşed hem-çu Kütâhiyye şehri
Honek ân kes ki der-vey şest şehri

Ve ger do şeh'r şined ez se'âdet
Füzûn ez had bered hazzî vü behri

Misâl-i şem'-i küllî vech-i mahzest
Ne-bâşed nûr-ı û-râ hiç zahrî

Hemî mâned be-cennet der-letâfet
Ber-û mo-firist yâ Rab cevr u kahrî

Nigâr-ı şekkerîn-râ bî-günâhî
Kesî her-giz horâned câm-ı zehrî

Der-û her kûşe-i bâğî vü râğî
Der-û her-sû revân 'aynî vü nehrî

Der-û yek kal'a-i mahsûn u mevzûn
Ne-dîde kes çunân der hiç dehrî

Veled râ hüsn-i û çûn geşt rûşen
Senâyeş ber-molla zân kerd cehrî

Şiirin anlamı: "Kütahya gibi bir şehir bulunmaz. Ne mutlu orada bir ay oturan kimseye. Orada bir kimse, iki ay oturursa hadsiz haz alır ve nasiplenir. Bu şehrin güneş gibi her tarafı aydınlıktır ki onun karanlığı yoktur. Ey Allah'ım letafette cennet gibi olan bu şehre asla kahr ve cevr gösterme. Günahsız şeker gibi bir güzele bir kimse hiç zehirli kadehten içirebilir mi? Onun her bir köşesi bağ ve bahçedir. Onun her bir tarafında bir pınar ve nehir akmaktadır. Onda öyle sağlam ve ölçülü bir kale vardır ki, dünyada onun gibisini hiç kimse görmemiştir. Veled'e onun güzelliği âşikâr olduğundan onun güzelliğini açıkça söyledi."

Kütahya'ya medhiye yazan bir başka şâir de aynı zamanda tarihçiliği ile de meşhur olan Gelibolulu Âlîdir. Âlî, Kanunî Sultan Süleyman'ın oğlu II. Selim'in Kütahya'da sancak beyliği yaptığı zaman (1562-1566) şehzadenin yanında, edebî meclisinde bulunmakta idi. Âlî, Osmanlı

kültür coğrafyasında çok büyük bir öneme sahip olan Gelibolu'da dünyaya gelmiştir. Bu sebeple Gelibolulu olarak anılır.

Şâirin asıl adı Mustafa'dır fakat daha çok doğum yeri ve mahlası ile birlikte anılarak Gelibolulu Mustafa Âlî diye tanınmıştır. Kaynaklarda Abdullah ya da Abdülmevla olarak geçen dedesinin adında bakılarak Âlî'nin devşirme soyundan geldiği düşünülmektedir. Âlî, altı yaşında tahsile başlamış, Habîb-i Hamidî'den Arap gramerine ait meşhur eser Kâfiye'yi okumuş ve hemşehrisi Sürûrî'den de tefsir ve fıkıh dersleri almıştır. Sürûrî, bilginliği yanında şiirle de ilgilenen biriydi.

Âlî'nin öğrenim hayatı Gelibolu'da başladı. İstanbul'da Rüstem Paşa, Haseki ve Semaniye medreselerinde tamamlandı. Medreseyi bitirdikten sonra ilk eseri olan Mihr ü Mâh'ı yazarak o sırada şehzade olan II. Selim'e sundu.

Aslında onun niyeti müderris olmak ve bilim yolunda ilerlemektir. Fakat şehzâdeyle yakınlığı Âlî'nin sadece mesleğini değil bütün geleceğini değiştirdi. Şehzâde bilim yolundan ayrılarak kendi divanında kâtip olarak çalışmasını teklif etti. İki yıl kadar şehzâdenin vali olduğu Kütahya'da kalan Âlî, her zaman şehzâdenin yakın hizmetinde bulundu.

Şehzâdenin yanındaki hizmeti 1562-1563 yıllarına kadar sürdü ve şehzâdenin lalası Tütünsüz Hüseyin Bey ile geçinememesi üzerine Şam Beylerbeyi Lala Mustafa Paşa'nın daveti üzerine Şam'a giderek altı yıl kadar onun divân katipliğini yaptı. (İSEN 1998:15)

Âlî'nin Kütahya'da şehzâdenin hizmetinde bulunduğu yıllara ait olması muhtemel Kütahya'yı öven bir gazelini tespit ettik. Gazelde Kütahya ve Sultanbağı kelimeleri konumuz açısından dikkat çekmektedir. Bu şiirde Âlî, Kütahya'daki Sultanbağı'nın durumu gibi ömür bahçesinde sevgilinin yüzünün gül, yanağının da o gülün yaprağı olduğunu söylemektedir. Kavuşma âleminde sevgilinin seyri Kütahya'da Sultanbağı'nı seyretmek gibidir:

Gülşen-i ömr içre rûyun gül hatun yapragıdır
Şehr-i Kütâhiyyede gûyâ Sultânbağıdır

Dil uzatdı dün gice nûr-ı cemâl-i dil-bere
Şem-i bezmi dimesün pervâne dil-sûz yapragıdır

Gök gök itdüm seng-i âhla cismümi yaşum hemân
Sünbül ile zeyn olunmuş sanki gönül dâğıdır

Rûyuna hat geldi çapundan âşıklar gitmesün
Merhâmet şefkat zamânıdır mürüvvet çagıdır

Âlem-i vuslatda ey Âlî temâşâ-yı nigâr
Şehr-i Kütâhiyyede gûyâ Sultânbağıdır (AKSOYAK 1999:730)

Kanunî Sultân Süleyman'ın oğlu Şehzade Bâyezîd de 1555-1558 yıllarında Kütahya'da sancak beyliği yapmıştır. Kütahya'da bulunduğu sıralarda bir çok şâiri etrafında toplayan Bâyezîd'in en yakındaki şairlerden birisi Kütahyalı şâir Firâkî'dir. Bir şiirinde şâir, Şehzâde'nin Kütahya'ya gelişini anlatmaktadır:

Azm-i bestâm eyleme gel şeh-i Kütâhiyyeye
Görmek istersen şehâ ger Bâyezîd Han tahtını

Sen yüz ağılığı ver Allahum çu bir sevdâ ile
Germiyân'a geldi terk itdi Karaman tahtını

Firâkî, bir başka şiirinde Kütahya'nın şahin yuvası olduğunu, bundan dolayı bu şehirde anasından doğanların şahbaz olarak doğduğunu söylüyor:

Ey Firâkî şehrimüz şâhin yuvasıdır bizüm
Anın için anadan doğanlar şâh-bâz olur

Kütahya'yı öven şiirleriyle tanınan bir başka şair de Ârifi'dir. 1815-1896 yılları arasında yaşayan Ârifi, Firâkî, Firkatî, Esrârî, Nev'î, Miftâhî gibi zamanının saz şairleriyle karşılaşmış ve muammalarıyla ustalığını kabul ettirmiştir.

Ârifi, bütün ömrünü köy köy, kasaba kasaba dolaşarak, âşik kahvelerinde muammalar söylemekle geçirmiş ve hiç evlenmemiştir. Şâir, çok sevdiği Eşrefoğlu Rumî'nin türbesinin yakınlarına yani İznik'e yerleşmiş ve vefat edince oraya defnedilmesini vasiyet etmiştir. Şâirin Kütahya'yı medheden iki şiiri meşhurdur.

Ârifi, Kütahya insanının garip dostu olduğunu, bu şehirde bir çok âlim ve evliyânın bulunduğunu, han, hamam ve çarşılarının çok güzel olduğunu, havasının insana ferahlık verdiğini, bu şehirde bir çok meyvenin yetiştiğini şu şiirle anlatmaktadır:

Kadrile halince beldegânı var Kütahya'nın
Her garîbe dost olur insânı var Kütahya'nın

Kıblesi kûh-ı 'Acemdir pîşgâhı kekbêr
Pûşgâhı Kâbe-i dâmânı var Kütahya'nın

Fâtihi almış bırakmıştır Ceneviz vâlisi
Burc u bâr u Kal'a-i Sultânı var Kütahya'nın

Âlim ü fâzıl bulunur zâhir ü bâtin velî
Her cihetde âdem-i irfânı var Kütahya'nın

Beşler üçler yediler kırklar Hıdırlık merkezi
Çâr sūyu evliyâ burhânı var Kütahya'nın

Nâdirü'l-emsâl civarlarda hemen hiç yok gibi
Bir mükemmel hâce-i Osmânı var Kütahya'nın

Var müderris medrese vakıf imârethâneler
Germiyân Ya'kûb gibi hanmânı var Kütahya'nın

Câmisi hânı hamâmı çarşısı esnafile
Açılır akşam sabâh dükkânı var Kütahya'nın

Âhi Evrendir tabağ pîr-i nazar-gâh eyle sen
Âb-ı Damlarca gözü giryânı var Kütahya'nın

Çok safahân yerleri eşcâr ile sa'y eder
Hoş havası her taraf seyrânı var Kütahya'nın

Armut elma erik envâi yemiş vişne kiraz
Bir hekîmâne cücem dermânı var Kütahya'nın

Ol Pınarbaş Bursa'da Kütahya'da Aksu'yu gör
Bir müderris bahçesi bin şanı var Kütahya'nın

Kumarı Kundukvirân Aydoğdu Sultanbağları
Ovaköyler Çamlıca bostânı var Kütahya'nın

Bolduğan Köşkü Büyük Bahçe Musallâ Kor önü
Bir güzel Yoncapınar seyrânı var Kütahya'nın

Var kalem şâirlerinden Ârifi ednâların
Ehl-i dilden âşık-ı meydânı var Kütahya'nın

Ârifi'nin Kütahya'yı öven başka bir şiiri daha vardır. Bu şiirde Ârifi, Kütahya'nın gonca gül gibi gülen güzelleri olduğunu, bunlara hayran gençlerin olduğunu anlatıyor:

Bülbül-i dil gül gibi hûbânı var Kütahya'nın
Tâze tâze gonca-yı handânı var Kütahya'nın

Nev-bahâr hûblar çıkar seyre hırâmân eyleyüp
Serv ü kad nergis gözü hayrânı var Kütahya'nın

Her şükûfe sîne-çâk etmiş durur dîvânıma
Terlemiş hûblar beyaz gerdâni var Kütahya'nın

Geyinüp atlas kadife gülsitânda san ki gül
Sebze-i envâ'ile unvânı var Kütahya'nın

Mest olur kandil çiçek, çatlak karanfil reşkeder
Sâde-rûy-ı kâkülü reyhânı var Kütahya'nın

Bir hûbun bin gözcüsü var bir güle bin hâr ile
Âşıka bin cân fedâ cânânı var Kütahya'nın

Açılır gonca-yı temâşası âşık lâl olur
Ârifi bülbül gibi nâlânı var Kütahya'nın

Kütahya'yı medheden bir başka şâir de Ahmed Vasfî'dir. Kütahyalı İlyaszâde Mehmed Ali Ağa'nın oğlu olan Vasfî ilk öğrenimini mahalle mektebinde yaptıktan sonra Vacidiye Medresesi'ne devam ederek orada dini bilgilerin yanı sıra Arapça ve Farsça öğrenmiştir.

Medrese'nin hangi bölümünden icâzet aldığı bilinmemekle beraber öğrenmeye çok düşkün olan Vasfî kendi gayretiyle Fransızca da öğrenmiştir. Şâir, tahrîrât kaleminde memuriyete girmiş ve âmirlerinin takdirlerini kazanarak çeşitli hizmetlerde bulunmuştur.

Vasfî, zamanının sosyal durumunu ve Kütahya'yı şiirlerine konu etmiştir.(GÜLNER 1967:42)Şiirlerinde lirik bir hava hakim olan şâir, bir beytinde Kütahya halkının kendisinin ağlayıp inlemesinden ve figan etmesinden gâfil olduğunu, bu yüzden haline Hicâz ve Isfahân şehirlerinin ağlayacağını düşünüyor:

Şehr-i Kütâhiyye efgânımdan âciz Vasfîyâ
Hicret etsem ger Hicâz ü Isfahân-ağlar bana

Vasfî, bir beytinde de Şaphaneli bir güzele kavuşmak istediğini söyleyip "âşığa Bağdat irak olmaz" deyimini hatırlatmaktadır:

Visâl ümmîd eder Şaphâneli bir şûhdan Vasfî
Meseldir çûn ki meşhûr âşığa Bağdad irak olmaz

Kütahya'yı öven şâirlerin en çok andıkları yer Sultânbağı mevkiidir. Buranın önemli bir mesire yeri olması ve ruha ferahlık vermesi şâirlerin bu yer hakkında övgü şiirleri yazmasına sebep olmuştur. Nitekim yukarıda Gelibolulu Âlî'nin Sultanbağı ile ilgili bir şiirine yer verilmişti. Vasfî de halkın çok rağbet ettiği bu mesire yeri ile ilgili olarak, burada

gönlün neşelendiğini, çeşitli işret meclislerinin kurulduğunu, kiminin mey içip kiminin uyuduğunu şu beyitleriyle anlatmaktadır.¹

Sultânbağı sahrâsının evsâfını dinle
Şerh eyleyecektir kalemim lâfını dinle
Şem' ile dilin neş'elenir arzû çekersin
Ol muğ-beçenin medh-i mey-i sâfını dinle

Ser-hoş olarak bir kişi kendin suya attı
Tâ boylu boyunca uzanıp suya battı
.....bilinmez ki ne kattı
Ol muğ-beçenin medh-i mey-i sâfını dinle

Şirret eseri vermedi hiç meclise kesret
Kaşlarla işâretler olup çeşmile ülfet
Ben görmedim ömrümde de böyle muhabbet
Ol muğ-beçenin medh-i mey-i sâfını dinle

Ahbâbın olunca kimi şâd ü kimi giryân
Âgâz-ı figân etti o dem bülbül-i nâlân
Ağ savtla doldukda aceb kimde kalır cân
Ol muğ-beçenin medh-i mey-i sâfını dinle

Bir semt ü kenâre yaticak uykuya sîm-ten
Başında gezip gözlemişim tâ-be-seher ben
Vasfî sabah oldu bu siyak üzre giderken
Ol muğ-beçenin medh-i mey-i sâfını dinle

Kütahya medhiyesi yazdığı bilinen bir başka şâir de Pesendî'dir. Asıl ismi Ali olan Pesendî, Kütahyalı halk şairi Ârifi'nin çırağıdır. Pesendî, Uzunçarşılı'ya göre 1841-1913, Hamza Güner'e göre 1813-1913 yılları arasında yaşamıştır. (GÜLER 1996:283)

Şiirleri çok beğenilen Ali'ye ustası Ârifi, Pesendî mahlasını vermiştir. Sazı ve sözüyle Pesendî, yaren meclislerinin en çok aranan ismi haline gelmiştir.

Eskişehir'de bulunan Mevlevi tekkesindeki Hasan Dede'ye intisap eden şâir, uzun zaman burada kalmıştır. Güzel yazı yazmasıyla da meşhur olan Pesendî'nin mürettep ve tam bir divanı bulunmamaktadır.

Pesendî, bu şiirinde Kütahya'nın ilim sahasındaki üstünlüklerini delillerle ortaya koymaktadır. Kütahya, sadece kültür bakımından değil fen bakımından da önemli şahsiyetler yetiştirmiş bir şehirdir. Ona göre

¹ Şiirde bazı kelime eksiklikleri görülmektedir.

derdine derman arayan insanlar Kütahyalı meşhur alim Doğlarlı Osman Efendi'ye başvurarak bir çözüm bulabilirler. (GÜLER 1996:284)

Kande dehri var ise meydânı var Kütahya'nın
Bin cihetle habt eder bürhânı var Kütahya'nın

On iki fen büsbütün 'âlemde aslâ kalmasa
Yeniden bünyâd eder Numânı var Kütahya'nın

Müşkilinde şek bulan gelsin ki îzâh eylesin
Âlim-i Vâni gibi Osmânı var Kütahya'nın

Yedi iklim dört köşeye şanı ceryân etmiş
Pâdişâh ma'lûm Fâzıl Hânı var Kütahya'nın

Ey Pesendî kıl teşekkür tâlib-i hüddâmsın
Hâdim-i ehl-i derd sultânı var Kütahya'nın

Pesendî, Kütahya Valisi Fuat Paşa'ya ithaf ettiği medhiyesinde ise Kütahya'da uzun ve zor geçen kış mevsimi ile bahârın güzelliklerinden bahsetmiştir. Şiirde bahâra duyulan özlem, bahârdan alınan haz ve şehrin 'aşkı bilen güzelleri coşkunun bir şekilde anlatılmaktadır:

Kütah'ın sen nesin gördün bu günler gam-nisâr vakti
Şitâ erdi bahâr geçtikçe gördün şimdi kar vakti
Çözülün tomruğundan meyveler envâi bâr vakti
Açılsın mevsim-i seyrâne hûblar gör şikâr vakti
Ne zevkler gösterirdi bülbül ü gül ol bahâr vakti
Hele açsın şükûfe guncasın nev-sebze-zâr vakti

Bilirler kadrini dânişverân şehriîler vardır
Haberdâr lezzet-i aşktan nice mihrîler vardır
Muhibbi sâdik-ı aşk-ı sühan şi'rîleri vardır
Kütah'ın subh u şâm fâtiî-i şehriîleri vardır
Ne zevkler gösterirdi bülbül ü gül ol bahâr vakti
Hele açsın şükûfe guncasın nev-sebze-zâr vakti

Nice mestâneler var hâk-i rûda nâ-bedîd olmuş
Deli divânesi hûbânın 'aşkile kadîd olmuş
Geçüp gerdânına zülf teli bende-i mürîd olmuş
Pesendî bezm-i hûblar leyle-i kadrîde 'îd olmuş
Ne zevkler gösterirdi bülbül ü gül ol bahâr vakti
Hele açsın şükûfe guncasın nev-sebze-zâr vakti

SONUÇ

Divân ve halk şâirleri buldukları ve yaşadıkları şehirleri övmekten zevk almış ve bu övgüde benzer özelliklere dikkat etmişlerdir.

Germiyân ve Osmanlı dönemlerinde Kütahya, çeşitli şâirler tarafından övülmüştür. Böyle önemli bir kent için yazılmış daha başka medhiyelerin ortaya çıkabilme ihtimali her zaman bulunmaktadır. Sultan Veled, Gelibolulu Âlî, Firâkî, Ârifî, Vasfî, Pesendî gibi şâirler şiirlerinde Kütahya'yı övmüşlerdir.

Şâirler, Kütahya'yı överken onun havasının ve suyunun güzelliğini, bu şehirde lezzetli meyve ve sebzelerin yetiştiğini, sağlam bir kalesinin olduğunu, bir çok âlim ve evliyânın bu şehirde bulunduğunu, çarşı pazarının her zaman açık ve güzellerinin çok olduğunu anlatmışlardır. Bunlardan başka özellikle Sultanbağı mevki'i çok övülmüş bir mesire yeri olarak dikkat çekmektedir.

KAYNAKLAR:

- AKSOYAK, İsmail Hakkı, 1999, **Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Divânlarının Tenkitli Metni**, (G.Ü. Sos.Bil.Enst.Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara
- Evliya Çelebi, 1969, **Evliya Çelebi Seyahatnâmesi**, (Türkçeleştiren: Zuhuri Danışman), C. IX, İstanbul
- GÜLER, Kadir, 1996, **XIX Asır Şuarâsından Ârifî ve Pesendî'nin Kütahya Medhiyeleri**, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 7, s. 283
- GÜNER, Hamza, 1967, **Kütahyalı Şairler**, Kütahya İl Basımevi, Kütahya
- İSEN, Mustafa, 1998, **Gelibolulu Mustafa Âlî**, Şule Yayınları, İstanbul
- ÖZÖNDER, Hasan, 1996, **Kütahya Mevlevihanesi, II. Milletlerarası Osmanlı Devleti'nde Mevlevihâneler Kongresi Bildirileri**, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya
- UZLUK, Feridun Nafiz, 1941, **Dîvan-ı Sultan Veled**, Uzluk Basımeviz, İstanbul

KARACAOĞLAN TÜRKMENİSTAN'A YERLEŞEBİLİR Mİ?

Does Karacaoğlan Nestle to Turkmenistan?

Prof. Dr. Umay GÜNAY*

ÖZET

16. yüzyılda yaşadığı bilinen Karacaoğlan'ın hayatı ile ilgili bilgiler sözlü geleneğe yaşayarak efsaneleşmiştir. Türkiye sahasında yetişen Karacaoğlan, Balkanlardan Türkmenistan'a kadar olan geniş bir sahada bilinmektedir.

Anahtar Kelimeler: Karacaoğlan, Balkanlar, Türkmenistan

ABSTRACT

The information about Karacaoğlan who is known to have lived in 16. century have become legendary by living in oral tradition. Karacaoğlan, who was grown in Turkish area, is known in a wider area from Balkans to Turkmenistan.

Key Words: Karacaoğlan, Balkans, Turkmenistan

"Gazan / Kozan dağından neslimiz.

Arı Türkmen'dir aslımız.

Varsak'tır durak yerimiz.

Yadellerde yar eğler bizi."

Dörtlüğüyle kendisini tanımlayan Karacaoğlan'ın gerçek hayat hikayesi efsane ve rivayetler arasında yitip gitmiştir. XVI. yüzyıldan itibaren " Karacaoğlan " adı Osmanlı coğrafyasının çeşitli köşelerinden bir şekilde ses vermiştir. Eldeki bilgiler ve Çukurovalı'ların sahiplenişleriyle ölümünden sonra mezarıyla İçel - Mut'a yerleşmiş görünmektedir¹. Kaynaklara göre ve eldeki şiirlerin üslup araştırmalarına göre XVI, yüzyılda Rumeli de ve XVII. yüzyılda Çukurova'da - Anadolu'da yaşamış asgari iki Karacaoğlan'ın varlığını göstermektedir². Bu iki Karacaoğlan'ın yanında Rumeli'li - Yozgat'lı Karacaoğlan olmak üzere bu mahlası kullanan başka aşıkaların da varlığı düşünülmektedir³ Türkmenistan'da yaşayan Türkmen kardeşlerimizin atalarından Karacaoğlan'a duyarsız kalmaları beklenemezdi. Nitekim 1979'dan

* Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

1. Cahit Öztelli, Karacaoğlan- Bütün Şiirleri. İstanbul 1970; Müjgan Cumhuriyet, Karacaoğlan. Ankara 1985. Mustafa Necati Karaer, Karacaoğlan Ankara 1982; Karacaoğlan, Dergah Yayınları, İstanbul 1982.

2. Prof.Dr. Şükrü Elçin, " Halk Edebiyatımızda Kaynaklar Meselesi ve XVI. Asır Ozanı Karacaoğlan", Atsız'a Armağan, İstanbul 1976; Prof. Dr. Umay Günay, Türkiye'de Aşıklık Geleneği ve Rüya Motifi, Ankara 1999. s. 185-195.

3. İlhan Başgöz, Karac'oğlan, İstanbul 1999; " Sayın Şükrü Elçin'e Geciken Bir Cevap" Folklor / Edebiyat 31 (2002/3) s. 215- 220. Prof. Dr. Öcal Oğuz, " Birincil Sözlü Kültür Çağı ve Karac'oğlan Şiiri" Milli Folklor, Sayı: 58 Yaz 2003. s. 31-39.